

Bouw: ontwerpen en opdrachtgeven

Anders bouwen

Het gaat nog niet goed genoeg met de veiligheid op de bouwplaatsen. Het spreekwoord 'Waar gehakt wordt, vallen spaanders' gaat wel erg letterlijk op in de bouwnijverheid. Wat is de verwachte impact daarop van het aangepaste Arbobesluit?

tekst Adri Frijters en Hester van Yperen

De houthakker (het uitvoerend bouwbedrijf) is natuurlijk niet in zijn eentje verantwoordelijk voor de rondvliegende splinters. Ook de opdrachtgever en zijn ontwerpteam hebben vergaande verantwoordelijkheden. Iedereen die een rol speelt in het bouwproces, heeft direct of indirect invloed op de veiligheid en gezondheid op de bouwplaats. Dit geldt niet alleen tijdens het realiseren van het bouwwerk, maar ook tijdens het gebruik, het onderhoud en bij de sloop. Dit was voor de Europese Unie in 1992 reden om de EU-richtlijn 92/57 op te zetten. De richtlijn zegt dat iedereen die invloed heeft, verantwoordelijk is voor het vergroten van veiligheid en gezondheid. Helaas, en daar is Nederland niet uniek in, zijn we nog steeds bezig met het implementeren van die richtlijn. Uniek is dat in Nederland een bouwvergunning uitsluitend mag worden afgegeven als is aangetoond dat het gebouw veilig kan

worden onderhouden (Bouwbesluit afdeling 6.12 artikel 6.53 en 6.54).

Aanscherping van de wet

Op 1 januari 2017 is het Arbobesluit (hoofdstuk 2, afdeling 5) iets aangepast en is de verantwoordelijkheid van de opdrachtgever duidelijker vastgelegd. Een mooie aanleiding om hier eens nader op in te gaan. Om in de gebruikte beeldspraak te blijven: de opdrachtgever en zijn ontwerpteam moeten het juiste 'hout' op de juiste manier aanbieden aan de 'houthakker'.

De Arbowet is een wet die verplicht tot 'inspanningen' die traceerbaar moeten zijn (Basisinspectiemodule Bouwprocesbepalingen, I-SZW). Daarbij is het de verantwoordelijkheid van de opdrachtgever om zijn partners in het ontwerpproces zorgvuldig te kiezen, anders vergroot hij de kans niet aan zijn wettelijke verplichtingen te voldoen.

Ontwerpkeuzes en arbeids-hygiënische strategie

De opdrachtgever en zijn ontwerpteam moeten de gevaren die ontstaan door ontwerpkeuzes zo veel mogelijk wegnemen. Ze kunnen bijvoorbeeld andere ontwerpkeuzes maken of in het ontwerp voorzieningen opnemen die de gevaren beheersbaar maken. Bij de aanpak van de gevaren moeten zij de arbeidshygiënische strategie volgen (zie figuur pag. 10). Mochten zij besluiten over te gaan naar een lager niveau in de arbeidshygiënische strategie, dan moeten zij aantoonbaar maken dat de veiligheid en gezondheid daar niet onder lijden. Er kunnen dan extra aanpassingen en aanvullende gebruiksvoorschriften nodig zijn. Er gelden strengere regels als er sprake is van valgevaar, of van mogelijke blootstelling aan kankerverwekkende stoffen,

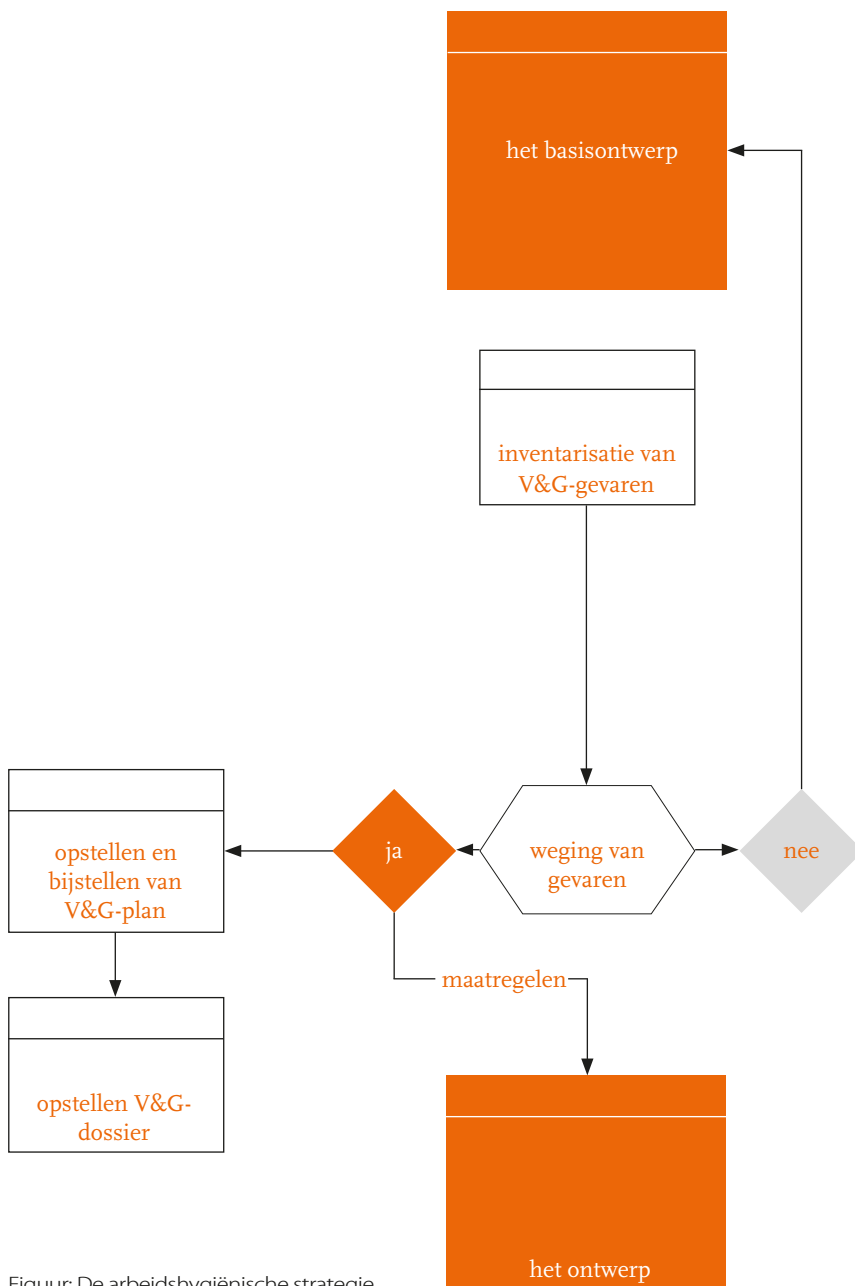
Wie is de opdrachtgever?

De opdrachtgever is de partij die daadwerkelijk opdracht geeft, of de partij die initiatief heeft genomen (Arbobesluit, artikel 1.c). Op een project kan sprake zijn van meerdere opdrachtgevers. Een opdrachtgever kan zijn taken overdragen, maar blijft verantwoordelijk voor de kwaliteit van de inspanning en de producten. De wet bedoelt met opdrachtgever niet de uitvoerende partij die werk uitbesteedt of arbeid inkoop. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de opdrachtgever in de Richtlijn Steigers (RS). Een initiatiefnemer die met bijvoorbeeld een DFBM-contract werkt, is opdrachtgever in de zin van de wet, met de daarbij horende verantwoordelijkheden. Is de opdrachtgever een consument, dan gaan de verplichtingen van de opdrachtgever over naar de partij die het ontwerp maakt (de architect of aannemer).

asbest, bodemverontreiniging of virussen en bacteriën. In deze gevallen mogen betrokkenen alleen een stap lager in de hiërarchie gaan als een hogere maatregel *technisch* niet uitvoerbaar is. Economische redenen zijn hier niet relevant. In die gevallen is de opdrachtgever verplicht om de gevaren weg te (laten) nemen, voordat hij de geplande werkzaamheden uit laat voeren (Arbobesluit 2.28.b). »

Meer werkgevers	Ø 500 mandagen	Bijzonder risico	Anders
Kennisgeving	X		
V&G coördinatoren	X	X	X
V&G plan	X	X	
Dossier	X	X	X
Één werkgever	Ø 500 mandagen	Bijzonder risico	Anders
Kennisgeving	X		
V&G coördinatoren	X	X	
V&G plan			
Dossier			

Tabel: Wat moet er gebeuren bij welk type werk?

Figuur: De arbeidshygiënische strategie

Het ontwerp moet verder rekening houden met veilige werkplekken, ook voor het toekomstige onderhoud. Alle werkplekken moeten uiteraard ook veilig te bereiken zijn.

Verantwoordelijkheden

In de ontwerpfase en de initiatiefase draagt de opdrachtgever de volle verantwoordelijkheid. De ontwerpfase eindigt zodra het bouwwerk materieel tot stand wordt gebracht (wet 2.23).¹

De uitvoerende partij is verantwoordelijk voor de keuze van de werkmethoden en voor de inzet van productiemiddelen en mensen. Elke individuele werkgever is verantwoordelijk voor zijn eigen werkmethoden en machines en voor de gevaren die voortvloeien uit deze keuzes.

Welke verplichting hoort bij welk type werk?

Bij de richtlijn is een lijst van werken opgenomen. Het is een niet-limitatieve lijst; dit zijn dus niet de enige werken die relevant zijn en zorg behoeven. Alle bouwwerken vallen onder de werksfeer van het Arbobesluit hoofdstuk 2,

afdeling 5. Er is wel verschil in regimes. Wat bij welk type werk minimaal moet gebeuren, staat in de tabel (zie pag. 9). Bij sociaal verantwoord opdrachtgeverschap of ondernemen hoort natuurlijk meer dan het minimale. Pas na het maken van een ontwerpproces, met vermelding van risico's en mens-bezetting, kan worden bepaald hoe het Arbobesluit moet worden ingevuld.

Invloed coördinator

De taak van de coördinator (art 2.29, 2.30) is de betrokken partijen actief te laten analyseren wat de consequenties zijn van hun inbreng op V&G in de realisatiefase, de gebruiksfase, de onderhoudsfase en de sloopfase. Dit geldt zowel voor het ontwerpproces als voor het uitvoeringsproces. Deze analyses voegt de coördinator samen en beoordeelt hij op V&G. Hij moet de partijen aanzetten tot het wegnemen van de gevaren (zie de figuur) en als dat niet mogelijk is, tot het reduceren van het risico. Hij is verantwoordelijk voor het toetsen van het resultaat en indien nodig, het bijsturen ervan.

De coördinator bezoekt bijvoorbeeld de ontwerpende partijen en vraagt op welke wijze de V&G-aspecten zijn meegenomen bij het maken van de ontwerpkeuzes. Te denken valt aan de aan- of afwezigheid van dakrandbeveiliging, zeembalkons of veilige werkplekken voor onderhoud.

Nut V&G-plan en dossier

Het V&G-plan is een levend en management-ondersteunend document. Het wordt voortdurend aangepast aan de ontwikkelingen. De maatregelen die volgen uit de afwegingen in de figuur gaan onderdeel uitmaken van het ontwerp. De gevaren die niet door het ontwerp worden beheerst, komen in het V&G-plan. Een goed ontwerp heeft dus een flinterdun V&G-plan.

Het dossier (art 2.30.c, 2.31.e) is te zien als de 'handleiding' van het bouwpro-

Wie is de werkgever?

Een werkgever is degene die opdrachten of aanwijzingen geeft bij de taakuitoefening (Arbowet, artikel 1 en 2). Indien de opdrachtgever voorschriften of aanwijzingen geeft over de uitvoering van werkzaamheden, krijgt de opdrachtgever daarmee werkgeversverantwoordelijkheden; er ontstaat er een gezagsverhouding.

De coördinator laat de partijen actief analyseren wat de consequenties zijn van hun inbreng op V&G

duct – het gebouw, de infrastructuur of het kunstwerk. Het beschrijft voorzienbaar onderhoud, met de gevaren die kunnen optreden en de te nemen maatregelen. Ook beschrijft het de toegepaste materialen en de V&G-voorzieningen bij het gebruik, het onderhoud en de sloop.

Het dossier vermeldt bijvoorbeeld waar de ondergrondse leidingen en kabels lopen, en de aanwezigheid van bodemverontreiniging in de niet-geroerde grond rond het object. Het beschrijft ook de niet direct zichtbare voorzieningen ten behoeve van het onderhoud, zoals weggewerkte ankers voor later aan te brengen klimvoorzieningen of steigers.

Kortom

Opdrachtgevers, ontwerpers en zeker ook hun adviseurs lijken, gezien de stand van de implementatie en de ongevallen in de bouw, nog wel wat stappen te kunnen maken.

Voor de opdrachtgever zijn de volgende vragen daarbij relevant:

- » Zijn de gevaren geïnventariseerd die voortvloeien uit ontwerpkeuzes en randvoorwaarden?
- » Is invloed aangewend om veiligheid en gezondheid positief te beïnvloeden door het maken van ontwerpkeuzes bij realisatie, gebruik, onderhoud en sloop?
- » Is bij die beïnvloeding de arbeidshygiënische strategie gevolgd? En uit welke ontwerpkeuzes blijkt dit?
- » Is de overdracht van ontwerp naar uitvoering vastgelegd?
- » Zijn de rollen en verantwoordelijkheden in het ontwerpteam sluitend en zijn die vastgelegd?
- » Is in het ontwerp aandacht geschonken aan de gewenste rollen en verantwoordelijkheden tijdens de realisatie?
- » Wordt niet getreden in de verantwoordelijkheden van de uitvoerende partij?

Er zijn veel mogelijkheden voor een opdrachtgever om veiligheid en gezondheid op een hoger plan te brengen. Dit artikel is slechts een aanzet om tot die betere toepassing te komen van de EU-richtlijn en hoofdstuk 2, afdeling 5.

In een volgend artikel zullen we ingaan op de gevolgen van de wijzigingen voor de uitvoering. «

Adri Frijters is consultant arbeidsveiligheid bij A3-A en Coördinator bouwveiligheid bij DSyS / TU-Delft, safety & security institute.

Hester van Yperen is wetenschapsjournalist en toxicoloog bij Lumnos.

Noot

[1] Bij veel infrastructurele werken kiest de opdrachtgever de werkmethode. Dit zorgt voor een onduidelijke verdeling van verantwoordelijkheden, en voor onwenselijke situaties.